

Medicinsk nyhetsrapportering – om tro, hopp och vetande

Strömmen av nya vetenskapliga rön inom det medicinska området är strid och ständigt accelererande. Man brukar säga att kunskapsmassan fördubblas inom loppet av sex–sju år. En enda detalj inom det medicinska fältet kan generera travar med rapporter. Tumörsuppressorgen p53 är ett talande exempel: mer än 5 000 vetenskapliga artiklar har publicerats om denna enda gen.

En grundforskare kan genom väl valda sökord och frikostig gallring vid sökning i databaser följa de nya rön som presenteras inom det egna området, förutsatt att forskaren låter en betydande del av potentiell laboratoriearbetstid ägnas åt läsning av vetenskapliga artiklar.

För en medicinjournalist, som rutinemässigt varje vecka går igenom flera av de största internationella medicinska tidskrifterna, är situationen besvärligare. Journalisten förväntas vara heltäckande – en sorts scanner över det medicinska fältet – och i bakhuvudet finns de givna kraven: nyhetsvärde och källkritiskt tänkande.

Vad är en medicinsk nyhet? Genteknikens förmodade möjligheter är ett favoritämne i massmedia. En av landets största morgontidningar berättade hösten 1997 i en rubrik: »Blinda får tillbaka synen efter genterapi». Fortfarande i

ingressen var genterapi» ... det nyaste vapnet i kampen mot svåra ärftliga ögonsjukdomar ...». En bit ner i texten förklarades dock att »... mycket arbete fortfarande återstår innan försök på människor kan göras.» Huntingtons chorea och lungcancer är andra exempel på sjukdomar som snart kan, eller kanske kan, behandlas med genterapi, enligt nyhetsrapporter.

Genteknik har förvisso lett till dramatiskt förbättrade möjligheter att ställa diagnoser, men det är mindre än tio år sedan som forskare för första gången lyckades överföra främmande arvsmassa till en människa med hjälp av genteknik (N Engl J Med 1990; 323: 570-8), och det är förmodligen långt kvar innan genterapi blir en kliniskt tillämplig behandlingsmetod annat än på ett experimentellt plan.

Antioxidanter är en annan massmedial följetong. »Blåbär bra mot cancer» var en kvällstidningsrubrik så sent som hösten 1997. Morgontidningarna har i takt med att nya rön presenterats pendlat från »Betakaroten kan du aldrig få för mycket av» till »Betakaroten kan öka risken för lungcancer». Idag vet forskarna inte så mycket mer än tidigare.

Statens beredning för medicinsk utvärdering, SBU, har försökt utvärdera antioxidanternas betydelse genom en granskning av samtliga vetenskapliga studier i ämnet som publicerades mellan 1989 och 1996. Granskningen *antyder* att ett kostintag med rikligt innehåll av antioxidanter *kan* ha en förebyggande effekt för olika allvarliga sjukdomar, skriver SBU i sin sammanfattning.

Genteknik och antioxidanter är bara två exempel på hur svårt det är att hitta »riktiga» nyheter inom det medicinska fältet. Om det redan i rubriker och ingresser framgick att det egentligen rör sig om enstaka nya pusselbitar att foga till den samlade vetenskapen, skulle säkert många viktiga medicinska framsteg på basal nivå knappast kunna konkurrera med andra dagshändelser av – som det brukar heta – stort allmänintresse.

I mediafabriken »måste man arbeta efter enkla modeller och med schabloner, efter det löpande bandets princip. Allt som görs ska i sig ha karaktären av nyhet» skriver författaren Bengt Nerman i »Den offentliga lögnen» (Atlas, 1997). Bengt Nerman har tidigare varit

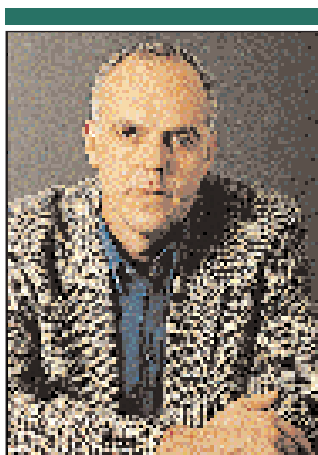
tillförordnad rektor vid Journalisthögskolan i Stockholm.

Vem borgar för nyhetens tillförlitlighet? De medicinska forskargrupperna blir större, konkurrensen om pengarna hårdnar och kraven på snabba resultat ökar. Professor Martin Rodbell, Nobelpristagare i fysiologi eller medicin 1994, sa i en intervju strax efter att han utnämnts till pristagare: »Man säger att man ska lösa den och den medicinska gåtan för att få pengar och lurar därmed allmänheten som ju faktiskt tror på forskaren.»

Även om vi medicinjournalister sannolikt är mer initierade på det medicinska området än människor i allmänhet, är de flesta av oss kunskapsmässigt ändå i stort sett helt beroende av experter – källan – och andra, kanske konkurrerande forskare inom området.

Nya rön inom medicinsk grundforskning har trots detta en given plats i nyhetsmedierna. Svenskarnas intresse för medicinska upptäckter är mycket stort. 44 procent uppgav i en intervjuundersökning att de är mycket intresserade av att ta del av nya medicinska forskningsresultat (MFR informerar 4/94). Medicin var det vetenskapliga område som intresserade flest människor. I övriga EU-länder ansågs nyheter om miljöförstöring vara de mest intressanta. Dessutom ligger skattefinansierad forskning fortfarande bakom en stor andel av de mest betydelsefulla nya rön som presenteras. En studie från 1997, som gjorts på uppdrag av amerikanska National Science Foundation, visar att 73 procent av industripatenten i USA under de två år som granskades baserades på upptäckter vid forskningsenheter som var statligt finansierade eller icke-kommersiellt drivna.

Medicinjournalistens penna är allmänhetens nyckel till en ganska sluten värld: universitetens laboratorier. En viss förenkling i beskrivningen av nya medicinska upptäckter, och att de dessutom sätts in i ett större sammanhang, är något som också många inom den medicinska professionen välkomnar. Men grundforskarnas framsteg leder inte till de snabba kliniska tillämpningarna som nyhetsmedier ofta vill påskina. Ur åtminstone en aspekt är detta positivt; i den uppdrivna jakten på ökad kunskap ges det fortfarande utrymme för eftertanke och etiska frågeställningar. •

Peter Örn
medicinsk nyhetsredaktör